

Inhoud

	Voorwoord	8
	Inleiding	10
1	De zin en onzin van de kennisbasis	18
1.1	Leek versus professional	18
1.2	Cliënten en klanten	19
1.3	Organisaties voor sociaal werk	22
1.4	De sociaal-agogische beroepen	24
1.5	Het gebruik van de kennisbasis	26
2	Kennis en de kennisbasis van sociaal-agogische beroepen	30
2.1	Wat is kennis?	30
2.2	Wat is een professionele kennisbasis?	33
2.3	Welke soorten kennis zitten er in een professionele kennisbasis?	35
2.4	Samenvatting	50
3	Hoe bouw je een kennisbasis op?	52
3.1	Leeractiviteiten voor het leren van theoretische kennis	53
3.2	Inhoud van theoretische kennis leren: cognitieve leeractiviteiten	55
3.3	Omgaan met je eigen motivatie en zelfvertrouwen: affectieve leeractiviteiten	65
3.4	Het plannen en uitvoeren van je leerproces: regulatieve leeractiviteiten	67
3.5	Ondersteuning bij het leren van kennis	69
3.6	Hoe houd je zicht op wat je al weet?	70

3.7	Hoe maak je kennis leren leuk?	74
3.8	Samenvatting	76
4	Begeleiding bij het opbouwen en onderhouden van de kennisbasis tijdens de opleiding	77
4.1	Begeleiding en ondersteuning	77
4.2	Het aanbod van de opleiding: piketpaaltjes voor de leercyclus	77
4.3	De rol van de docent	81
4.4	De beroepspraktijk als vruchtbare voedingsbodem voor kennisontwikkeling	83
4.5	De ongekende mogelijkheden van de mediatheek	85
4.6	Samenwerken met medestudenten	88
5	Opbouwen van de kennisbasis binnen competentiegericht onderwijs	90
5.1	Zelfsturende studenten	90
5.2	Leren van kennis als onderdeel van competentieleren: een uitgewerkt voorbeeld	91
5.3	De cyclus van ervaringsleren: een helikopterperspectief	96
6	Het onderhouden van je kennisbasis	99
6.1	Tijdelijkheid van kennis en voortschrijdend inzicht	99
6.2	Internaliseren van kennis en professionele intuïtie	102
6.3	Hoe houd je de kennisbasis actueel en paraat?	105
	Literatuur	110
	Bijlage 1 De inhoud van de sociaal-agogische kennisbasis	113
1	Indeling van de sociaal-agogische kennisbasis	113
2	Welke indeling hanteren de verschillende sociaal-agogische opleidingen?	114
	Bronnen	115

Bijlage 2 Hulpbronnen studievaardigheden	II7
Websites	II7
Boeken over studievaardigheden	II7
Register	I23

1.1 Leek versus professional

In de sociaal-agogische beroepen zijn de houding en de communicatieve vaardigheden van de professional van groot belang. Sommigen lijken te menen dat het alleen daar om gaat en dat theoretische kennis hieraan ondergeschikt is.

Ola vertelt haar tante dat ze aan de opleiding maatschappelijk werk is begonnen. “Wat leuk!”, zegt haar tante. “Ik ben zelf ook een soort maatschappelijk werker. Mensen komen altijd bij mij met hun problemen. Ze zeggen dat ze aan mij hun verhaal zo goed kwijt kunnen.”

Blijkbaar denkt de tante van Ola dat goed contact kunnen maken, luisteren, belangstelling en empathie tonen voldoende is om jezelf maatschappelijk werker te kunnen noemen. Dat is ook het lot van de sociale beroepen. Het heeft iets alledaags, iets waarbij bijna iedereen zich wel wat voor kan stellen, maar waardoor het werk wordt onderschat. Een leek zal niet snel zeggen dat hij ook een soort bouwkundig ingenieur is, omdat iedereen wel weet dat er heel wat nodig is voordat je dat vak kunt uitoefenen. Voor de sociale beroepen is dat niet anders. Gedurende de vierjarige opleiding passeert allerlei kennis de revue: uit de psychologie, sociologie, pedagogiek, filosofie, recht, economie et cetera. Worden de studenten daardoor betere professionals? Als je het de studenten vraagt, dan weten zij het wel: zonder die theoretische kennis weet je niet goed wat de problemen en omstandigheden van mensen zijn en wat je daaraan kunt doen. Het is een valkuil om te denken dat praktijkkennis en persoonlijke kennis voldoende is om het werk goed te doen

(zie hoofdstuk 2). Gedurende de opleiding ontwikkel je een professionele identiteit en ook theoretische kennis vormt daar een wezenlijk onderdeel van.

Welke ongelukken kunnen er eigenlijk gebeuren wanneer je als leek, zonder alle kennis van een professional, het vak gaat uitoefenen? Wat kan er misgaan, welke blunders kun je maken? Dat komt in dit hoofdstuk aan de orde. Daarbij onderscheiden we ongelukken op het niveau van de cliënten/ klanten van de sociaal-agogen, op het niveau van de organisatie en op het niveau van het beroep. Het hoofdstuk sluiten we af met een beschrijving van wat sociaal-agogen met kennis moeten kunnen.

1.2 Cliënten en klanten

Welke ongelukken kunnen er gebeuren als een professional onvoldoende kennis heeft? Als we denken aan een chirurg, dan is dit evident. De patiënt geneest niet of overlijdt misschien zelfs als de chirurg met te weinig kennis van zaken opereert. Voor sociaal-agogische beroepen is dit niet anders: problemen van mensen worden niet opgelost of verergeren.

Evelien loopt stage in een jongerencentrum. Zij heeft het vermoeden dat Dirk, een van de bezoekers, aan alcohol verslaafd is. Zij confronteert hem daarmee tijdens het eerstvolgende gesprek. “Dirk, volgens mij heb jij een alcoholprobleem. Je ruikt altijd naar drank, ook als ik je ’s ochtends tegenkom. Ik weet dat je niet met je geld uitkomt, maar als je jouw alcoholprobleem niet aanpakt, zullen je financiële problemen alleen maar toenemen.” Dirk lijkt te schrikken, maar begint al snel te sputteren: “Hoe kom je daar nou bij. Ben ik een keertje flink doorgezakt, ja dan ruik je dat ’s ochtends nog, maar dat betekent niet meteen dat ik een alcoholprobleem heb. Waar bemoei jij je trouwens mee!” En Dirk loopt weg.

Als Evelien de gebeurtenis met haar stagebegeleidster bespreekt, legt die uit dat uit onderzoek is gebleken dat dergelijke confrontaties een averechts effect hebben. Een confronterende hulpverlener roept al snel weerstand op, omdat een cliënt zijn

autonomie en eigenwaarde in de verdrukking voelt komen. De cliënt roept dan al snel 'ja, maar..', om vervolgens alle redenen op te sommen waarom het allemaal toch wel meevalt. Evelien kan beter de – bewezen effectieve – werkwijze van de motiverende gespreksvoering van Miller en Rollnick (2002) gebruiken. Met een accepterende en empathische grondhouding heeft ze meer kans Dirk te motiveren iets aan zijn alcoholgebruik te doen. Juist vanuit een niet-veroordelende houding kan zij met hem een samenwerkingsrelatie aangaan, waarin Dirk zijn eigen wensen, doelen en motieven kan verkennen. Evelien is niet degene die de spiegel moet voorhouden; door reflectief te luisteren geeft zij Dirk juist zelf de spiegel in handen.

De stagebegeleider demonstreert in het gesprek met Evelien het belang van kennis. Daarin onderscheiden professionals zich van leken. Zo zal een leek er misschien toe neigen direct oplossingen aan te dragen, terwijl de professional weet dat het empowerend werkt

als mensen hun eigen oplossingen vinden (Van Riet, 2006). Empowerment betekent letterlijk: versterken. Als mensen hun eigen oplossingen vinden, versterkt dat hun gevoel van eigenwaarde. Ze ontdekken wat hun mogelijkheden zijn om iets aan de situatie te veranderen. Een sociaal-agoog die zich daarvan niet bewust is en oplossingen op voorhand aandraagt, ontnemt mensen de kans om dat te ontdekken.

Bovengenoemde voorbeelden maken duidelijk dat een sociaal-agoog dus niet adequaat kan functioneren zonder kennis. Kennis heeft wel een houdbaarheidsdatum. Professionals moeten daarom hun kennis actueel houden. Lange tijd dachten professionals bijvoorbeeld dat mensen na een ingrijpende gebeurtenis erbij gebaat zijn direct daarna met elkaar hun ervaringen en emoties te delen. Daarvoor werd een psychologische debriefing georganiseerd. Dat is een bijeenkomst waarin mensen die betrokken waren bij de gebeurtenis, onder begeleiding van psychologen, gestimuleerd worden met elkaar te bespreken wat er was gebeurd en hoe zij dat hebben ervaren. Na een ramp worden bijvoorbeeld degenen die hulp hebben verleend, zoals politieagenten en ambulanceverpleegkundigen, voor een dergelijke bijeenkomst uitgenodigd. Onderzoek laat echter zien dat een psychologische debriefing niet leidt tot minder symptomen van psychotraumatische stressstoornis en dat een eenmalige sessie zelfs tot grotere klachten kan leiden. Mensen hebben na een ramp meer baat bij opvang van mensen uit hun eigen sociale omgeving en bij praktische steun (Impact, 2007). De professional die zijn kennisbasis niet onderhoudt, mist dit soort nieuwe kennis en inzichten, en zal een psychologische debriefing organiseren, zoals hij gewend was om te doen in dit soort situaties.

Wat je als sociaal-agoog doet, wordt beïnvloed door de kennis die je wel en niet hebt. Zelf word je waarschijnlijk liever niet geopereerd door een chirurg die ooit het vak heeft geleerd, maar nu werkt met verouderde inzichten. Ook cliënten en klanten van sociaal-agogen hebben er recht op dat de professionals voldoende kennis van zaken hebben en hun kennisbasis onderhouden. Een student die een goede sociaal-agoog wil worden, bestudeert theorie, niet alleen om de toets te halen, maar vooral omdat hij zijn toekomstige cliënten/klanten niet tekort wil doen.

Opdracht

Ga eens voor jezelf na welke kennis jij nu gebruikt bij het werken met de doelgroep waarmee je in je stage of werkplek te maken hebt. Als je geen stage of werkplek hebt, neem dan een doelgroep in gedachten waarmee je graag zou willen werken. Welke kennis neem jij al mee als je dit werk zou gaan doen?

1.3 Organisaties voor sociaal werk

Sociaal-agogen zijn actief in allerlei organisaties op het brede terrein van zorg, welzijn, educatie en cultuur. Welke ongelukken moet een organisatie vrezen als de professional onvoldoende kennis heeft? In de eerste plaats natuurlijk dat de cliënten of klanten van de organisatie niet goed worden geholpen. In de vorige paragraaf zagen we wat dit kan betekenen. Maar niet alleen burgers zijn de klanten van de organisatie, ook de financier kunnen we als een klant zien. Deze vraagt de organisatie immers een belangrijke maatschappelijke taak te vervullen, bijvoorbeeld het vergroten van de leefbaarheid van een wijk. De cultureel maatschappelijk vormer (CMV'er) die niet weet dat leefbaarheid bepaald wordt door het samenspel van verschillende aspecten op het gebied van de omgeving, zoals voorzieningen en bereikbaarheid, én aspecten op het gebied van persoon(lijkheid)skenmerken, zoals gewoonten en financiële mogelijkheden, ziet wellicht belangrijke zaken over het hoofd (Leidelmeijer & van Kamp, 2003).

Maar zelfs de CMV'er die deze kennis wel heeft, kan brokken maken als hij zijn kennis niet laat zien. Bijvoorbeeld door tegen de burgemeester te zeggen: "Ze doen het eigenlijk allemaal zelf." Sociaal-agogen zullen misschien begrijpen dat hij erop doelt dat hij de burgers heeft geactiveerd om met elkaar de verantwoordelijkheid te nemen voor de leefbaarheid van de wijk. Maar de burgemeester kan het ook verstaan als dat de inzet van de professionals eigenlijk niet nodig is.

De sociaal-agoog moet kennis hebben, toepassen, maar ook benoemen in professionele termen. Op die manier kan je de meerwaarde

van sociaal-agogen zichtbaar maken naar de financier, maar bijvoorbeeld ook in multidisciplinaire samenwerking. In de Centra voor Jeugd en Gezin werken professionals van diverse organisaties met elkaar samen. Zij moeten van elkaar weten wie welke expertise heeft. Het gebeurt nogal eens dat andere professionals, zoals leerkrachten, politie of verpleegkundigen, menen eigenlijk wel hetzelfde te kunnen als de sociaal-agoog. Dit heeft waarschijnlijk weer met de “alledaagse” aspecten van het werk te maken. En het is natuurlijk zo dat zij zelf ook een deel van de vaardigheden van de sociaal-agoog toepassen. Ook een leerkracht geeft bijvoorbeeld aandacht en belangstelling aan een kind en kan luisteren naar de ervaringen van het kind in de thuissituatie. De sociaal-agoog moet duidelijk maken wat hij nog meer doet en vanuit welke kennis hij voor welke interventies kiest. De sociaal-agoog die zijn kennis niet professioneel presenteert, wordt wellicht onderschat door de samenwerkingspartners. De organisatie loopt het risico dat zij niet als een relevante partij in de samenwerking wordt gezien. Als professional ben je het visitekaartje van de organisatie.

In de samenwerking met andere disciplines is het van belang dat sociaal-agogen zichzelf en het beroep kunnen profileren. Andere professionals, bijvoorbeeld psychiaters, brengen hun eigen kennisbasis mee. Een creatief therapeut (CTO'er) die zich niet bewust is van de kennis en inzichten waardoor hij zich laat leiden in zijn handelen, laat zich wellicht imponeren door de kennis van de psychiater. Pas als je ziet dat de sociaal-agoog een eigen kennisbasis meebrengt die complementair is aan die van andere beroepsgroepen, kan je op een gelijkwaardige manier samenwerken. Die eigen kennisbasis moet je onder woorden kunnen brengen.

Eigenlijk moet je als sociaal-agoog twee talen spreken: een taal die is afgestemd op cliënten/klanten en een taal die is afgestemd op andere professionals of financiers. Aan de eerste groep leg je bijvoorbeeld uit dat het van belang is om eerst in kaart te brengen wat er aan de hand is voordat je nadenkt over een oplossing; aan de tweede groep vertel je dat het proces van probleemafwikkeling start met een oriëntatie en analyse van de situatie (Snellen, 2007).

Opdracht

Met welke andere beroepsgroepen heb jij te maken op je stage of werkplek, of zou je mee te maken krijgen als je gaat werken met de doelgroep uit de vorige opdracht? Welke kennis breng jij mee die de andere beroepsgroepen niet of minder hebben?

1.4 De sociaal-agogische beroepen

Kennis is dynamisch en aan verandering onderhevig. De kennis van nu is niet de kennis van morgen. Vroeger dachten mensen bijvoorbeeld dat de aarde plat was, inmiddels weten we beter. Kennis wordt aan de praktijk 'aangereikt' door de wetenschap, maar kennis ontstaat ook in de praktijk. Deze praktijkkennis blijft vaak impliciet, ook wel *tacit knowledge* genoemd (Polanyi, 1967). Een professional ontdekt al werkende wat wel en niet werkt, maar is zich niet altijd even bewust van deze kennis. Vergelijk het met leren fietsen. Weinigen hebben expliciet fietsles gehad, maar hebben het al doende geleerd. Maar als je moet uitleggen hoe je ervoor zorgt dat je op de fiets in evenwicht blijft, moet je even goed nadenken. Je weet hoe het moet, maar het is kennis die je niet zo eenvoudig onder woorden brengt.

Wanneer sociaal-agogen zich onbewust zijn van hun praktijkkennis, is deze niet overdraagbaar. Als zij het beroep verlaten, bijvoorbeeld na pensionering, gaat deze kennis voor het beroep verloren. Zij nemen als het ware de kennis met zich mee. Juist voor stagiaires en beginnende professionals is het belangrijk dat ervarener collega's hun kennis expliciteren.

Gijs studeert pedagogiek en loopt stage op een basisschool. In de pauze spreekt hij Nazima aan. Zij is elf jaar. Gijs heeft haar klas die ochtend geobserveerd en het viel hem op dat Nazima erg stil is. Hij vraagt haar wat ze van de biologielees van die ochtend vond. Nazima kleurt rood en gaat amper op zijn vragen in. Zij beperkt haar antwoorden tot 'ja' en 'nee' en lijkt opgelucht als de bel gaat om aan te geven dat ze weer naar het klaslokaal moet. Gijs heeft de indruk dat Nazima extreem verlegen of zeer

gesloten is en besluit dit met de leerkracht te bespreken. Deze vertelt dat Nazima slecht Nederlands spreekt en zich daarvoor schaamt. Gijs geneert zich dat hij dit niet zelf heeft ontdekt en dat de leerkracht hem hierop 'betrap't'. Hij vertelt het voorval aan zijn stagebegeleidster, die vervolgens uitlegt dat ze zelf altijd nagaat of de cliënt zich wel goed kan uitdrukken in de Nederlandse taal, omdat ze de ervaring heeft dat veel allochtone kinderen vanuit schaamte er niet voor uitkomen dat zij de taal onvoldoende beheersen.

Naar aanleiding van het voorval met Nazima draagt de stagebegeleidster van Gijs haar praktijkkennis op hem over. Zij expliciteert wat ze op basis van ervaring heeft geleerd. Door hun kennis overdraagbaar te maken, zorgen sociaal-agogen ervoor dat de sociaal-agogische beroepen ook in de toekomst verzekerd zijn van bekwaame professionals.

Voor het beroep is het ook belangrijk dat sociaal-agogen publiceren over hun werk, zodat hun kennis voor een groter publiek toegankelijk wordt gemaakt. Op dit moment houden steeds meer organisaties zich bijvoorbeeld bezig met allerlei vormen van internethulpverlening. Professionals die hier de laatste jaren ervaring mee hebben opgedaan en hierover kennis hebben ontwikkeld, schreven artikelen en publiceerden een handboek (Schalken, 2010; Veenkamp, 2008). Andere hulpverleners kunnen zichzelf daardoor ook ontwikkelen in internethulpverlening. Zonder kennis en het doorontwikkelen van kennis, stagneert de ontwikkeling van het beroep. Het gevaar bestaat dan dat de sociale beroepen op een gegeven moment onvoldoende aansluiten op de vraag die de samenleving hen stelt.

Om kennis (door) te ontwikkelen is bovendien onderzoek nodig. Als beschreven is hoe je via internet kan hulpverleners, wil de samenleving ook weten wat het effect is van deze vorm van hulpverlening en bij welke doelgroepen het wel of niet aansluit. Als je op deze vragen door middel van onderzoek antwoorden vindt, heb je nieuwe kennis ontwikkeld. Door aan onderzoek mee te werken, dragen sociaal-agogen bij aan het ontwikkelen van nieuwe kennis en inzichten. Professionals hebben dus kennis nodig, moeten kennis ook kunnen (door)ontwikkelen door deel te nemen aan onderzoek en zij moeten kennis kunnen expliciteren in het contact met anderen, in publicaties en in presentaties.

Opdracht

Ga eens na welke kennis over de doelgroep waarmee jij werkt (of wilt werken) doorontwikkeld kan worden en welke rol jij zelf of collega's daarin zouden kunnen spelen?

1.5 Het gebruik van de kennisbasis

In voorgaande paragrafen is duidelijk geworden welke ongelukken er kunnen gebeuren als sociaal-agogen onvoldoende actuele kennis hebben. Een kennisbasis is nodig, maar een voorraadkast die vol met kennis zit en verder niet wordt gebruikt, is zinloos. Wat mag je van een sociaal-agoog verwachten dat hij met deze kennis kan en doet? Tussen de regels door kwam het in voorgaande paragrafen al aan de orde: je moet kennis hebben, maar deze ook kunnen toepassen en benoemen.

Maar wanneer heb je kennis? Als je iets hebt gelezen? Je leest bijvoorbeeld de volgende tekst over de *locus of control* van mensen.

‘Mensen die internaliseren (mensen met een interne *locus of control*) denken dat de kans groot is dat ze, wanneer ze bepaalde handelingen verrichten, het gewenste resultaat zullen verkrijgen; ze nemen bijvoorbeeld aan dat vlijtig studeren tot goede cijfers leidt. Mensen die echter externaliseren, beschouwen de relatie tussen hun inspanningen en de resultaten daarvan, als onvoorspelbaar. Zij geloven vaker dat factoren waarover zij geen controle hebben, zoals de mate waarin het tentamen eerlijk is, of de mate waarin zij geliefd zijn bij hun docent, een beslissend effect heeft op hun cijfers, ongeacht hoeveel zij studeren.’

Zimbardo e.a., 2010, p. 699

Een dergelijke tekst kun je lezen, maar om er iets mee te kunnen, moet je het ook begrijpen. Je moet nadenken over wat je leest. Wat

is precies een locus of control? Snap je wat er staat? Waar ben je zelf toe geneigd: een externe of interne locus of control? Wanneer neig je tot het een en wanneer tot het ander? Door jezelf dit soort vragen te stellen, ben je actief bezig met wat je leest en bezig het te leren begrijpen. Je gaat je realiseren wat de impact van deze kennis is.

Als je kennis tot je hebt genomen en hebt leren begrijpen, is deze kennis niet altijd eenvoudig toe te passen. De praktijk is vaak complex.

Sylvie weet dat in veel situaties een combinatie van een probleemgerichte en emotiegerichte coping het beste werkt. Bij de probleemgerichte coping gaat het erom dat iemand acties onderneemt om een stressvolle situatie op te lossen. Emotiegerichte coping bestaat uit activiteiten waardoor je beter kunt omgaan met de emoties die door een stressvolle situatie worden opgeroepen. Maar wat moet zij met deze kennis nu zij werkt met een moeder met een emotiegerichte copingstijl die zojuist haar partner heeft verloren, ernstige financiële problemen heeft en zich geen raad weet met het hyperactieve gedrag van haar dochter van drie? Sylvie herkent de copingstijl van haar cliënt; haar manier van omgaan met de stressvolle situatie. Maar ze heeft veel meer kennis nodig om haar verder te kunnen helpen. Ze moet bijvoorbeeld ook weten dat deze vrouw zich op dit moment in een crisis bevindt en dat mensen in tijden van crisis erbij geholpen zijn dat er praktische zaken van hen worden overgenomen, waardoor zij wat worden ontlast.

Brinkman G van den Berg, 2003

Als sociaal-agoog moet je kennis uit verschillende domeinen dus met elkaar in verband kunnen brengen en aan elkaar kunnen verbinden. Dit noemen we synthetiseren.

Vaak moet je ook in staat zijn transfer te maken van kennis over de ene doelgroep naar de andere of van de ene problematiek naar de andere. Wanneer je bijvoorbeeld te maken hebt met jonge moslima's die vinden dat zij door de samenleving niet gelijkwaardig

worden behandeld, dan heb je kennis nodig over hoe andere minderheidsgroepen, zoals vrouwen en homoseksuelen, zich hebben weten te emanciperen. Dan weet je bijvoorbeeld dat de kans op een emancipatiestrijd groter wordt wanneer de minderheidsgroep (kleine) verbeteringen in zijn situatie ervaart (Hoeksema & van der Werf, 2004).

En kennis moet je altijd kritisch blijven benaderen. Je weet bijvoorbeeld dat door oplossingsgerichte hulpverlening veel volwassenen in korte tijd beter in staat zijn hun problemen het hoofd te bieden. Maar is er ook bewijs dat deze methode bruikbaar is voor de adolescenten met wie jij werkt?

Theoretische kennis is dus niet altijd zomaar toe te passen. Meestal is er een vertaling nodig naar de praktijk. Daar zijn verschillende redenen voor (Beckett, 2006; Parton & O'Byrne, 2007):

- Het is soms moeilijk om sociale verschijnselen precies te definiëren. Sociale verschijnselen kunnen veranderen, na verloop van tijd of in een andere context.
- Sociale situaties zijn complex: er spelen veel personen en elementen tegelijk een rol.
- Sociale processen zijn ook ingewikkeld omdat er sprake is van wisselwerking tussen personen en omstandigheden.

In sociaal-agogische situaties zijn er altijd meerdere oplossingen en meerdere uitkomsten mogelijk. Theoretische kennis gebruik je om, samen met de cliënt, te zoeken naar de oplossing die voor de cliënt in zijn of haar situatie het beste is. Maar zelfs dan is er geen garantie op succes en moet je misschien nog verder zoeken.

Niet alle kennis is van direct nut. Sommige kennisinhouden hebben een meer ideologisch karakter en kan je niet op dezelfde manier tegemoet treden als een relatief eenvoudig toepasbaar concept als copingstijl. Een voorbeeld hiervan is een onderscheid in mensbeelden. Deze mensbeelden dragen een ideologische kleur en hebben een hoog abstractieniveau. Het mechanistisch mensbeeld dat ten grondslag ligt aan het behaviorisme, gaat ervan uit dat gedragingen van mensen grotendeels het resultaat zijn van leerprocessen van beloning en straf. Dat vertegenwoordigt een ander mensbeeld dan dat van het humanisme, dat ervan uitgaat dat de mens een eigen wil heeft, in zichzelf een bron van zingeving kan aanboren en voor wie

altijd het potentieel tot zelfverwerkelijking roept. Welk mensbeeld is nu waar? Hoe zit het nu? Wat kun je met deze ideeën aanvangen als student? Waarom is het van belang om te bestuderen? Het heeft immers geen direct nut en het vertegenwoordigt al helemaal geen eenduidige en onomstotelijke waarheid.

Het bestuderen van deze ideeën levert echter wel iets anders op. Het vormt je als professional, omdat het je dwingt je te verdiepen in tradities en je af te vragen hoe jij daar zelf over denkt. Het is een wezenlijk onderdeel van het ontwikkelen van een professionele identiteit.

Als professional moet je een visie hebben op het ontstaan en voortbestaan van problemen en mogelijkheden tot verandering. Een visie is iets anders dan een mening. Meningeën hebben mensen nogal snel, maar bij een visie gaat het om een samenhangend geheel van opvattingen die gebaseerd zijn op reflectie op ervaringen en theorie. Je kunt bijvoorbeeld op basis van persoonlijke ervaringen van mening zijn dat de meeste problemen van mensen veroorzaakt worden door hun eigen gedrag. Maar tijdens je studie ontdek je vanuit de theorie dat het gedrag van mensen wordt beïnvloed door kenmerken van de persoon, maar ook door omgevingsfactoren zoals het sociaal netwerk en de maatschappelijke positie. Tijdens je stage hoor je over de achtergronden van de problemen van de mensen met wie je werkt, wat je inzicht verder vergroot. Met collega's bespreek je de oorzaken van de problemen van verschillende casussen. Al studerende en werkende ontwikkel je zo een visie op het ontstaan en voortbestaan van problemen van mensen. Een visie die je baseert op persoonlijke, theoretische en praktijkkennis.

Een kennisbasis als een gevulde boekenkast waar je niets mee doet, is onzinnig. Maar een kennisbasis als een web van allerlei kennis die jij jezelf hebt eigen gemaakt, met elkaar hebt verbonden en kunt vertalen naar de specifieke situatie waarmee jij te maken hebt, is zinvol en een voorwaarde voor een goede beroepsuitoefening. Dat web breidt zichzelf steeds verder uit door allerlei nieuwe kennis die je opdoet en door allerlei ervaringen waarin je deze kennis verbindt met andere kennis. Hoe je dit web van kennis opbouwt en onderhoudt, lees je in de volgende hoofdstukken.